О. Ю. Жигало,
аспірант кафедри економіки підприємств та інвестицій,
Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів
ORCID ID: 0000-0003-0282-5113

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.5.232

ОЦІНЮВАННЯ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЄМНОСТІ

О. Zhyhalo,
Postgraduate Student of Department of Enterprise's Economics and Investments, Lviv Polytechnic National University

ASSESSMENT OF CUSTOMS REGULATION OF EXPORT-IMPORT ACTIVITY OF ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF INNOVATIVE CAPACITY'S USING

У статті обґрунтовано актуальність оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств задля активізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств, які володіють інноваційною ємністю. Розглянуто та проаналізовано існуючі підходи до діагностики факторів впливу на зовнішньоекономічну та митну діяльність. На підставі отриманих результатів обґрунтовано доцільність застосування кореляційно-регресійного аналізу під час побудови методу оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств в умовах використання інноваційної ємності. В межах розробленого методу запропоновано диференціювати діагностичні цілі залежно від рівня інноваційної ємності підприємства, що обґрунтовується використанням відмінного інструментарію митного регулювання спонукаючої, стимулюючої та активізуючої дії відповідно. У діагностичних цілях ідентифіковано та надано змістову характеристику трьом базовим рівням інноваційної ємності підприємства (низькому, середньому та високому рівням). Ідентифіковано ключові факторні та результуючі показники, що лягли в основу побудови кореляційно-регресійних залежностей відображення впливу пріоритетних чинників на сприятливість митного регулювання експортної та імпоротної діяльності підприємств залежно від рівня інноваційної ємності.

In order to determine the favorability of customs regulation of export-import activities of enterprises in the conditions of using innovative capacity in the direction of introduction and commercialization of innovations at foreign markets, the method of assessment of the instruments introduced by the customs authorities in this field has been improved. The proposed method is based on the identification of priority diagnostic goals, taking into account the level of innovative capacity of the enterprise, which is associated with determining the level of incentive, stimulating and activating effect of customs regulation of export-import activities on the processes of introduction and commercialization of innovations at the foreign markets for the enterprises with the low, medium and high levels of innovation capacity respectively. In order to quantify the impact of customs instruments on the resultant indicator of customs regulation of export-import activity, a list of representative indicators was determined, which was formed on the basis of the results of specialized researches and taking into account the indicator content of the internationally recognized diagnostic methods of customs direction. Later, using correlation-regression analysis, statistically adequate models of influence of identified factor indicators on the result indicators of enterprises with different levels of innovation capacity were constructed. Based on the obtained results, it is substantiated that the level of favorability of customs regulation of imports in the conditions of using the innovative capacity of the enterprise depends on such factors as average time costs for customs clearance of imported resources used for manufacturing innovative products, average cash costs for customs clearance of imported resources used for manufacturing innovative products, coefficient of quality of customs services during importing the resources used for manufacturing innovative products. In turn, the level of favorability of the customs regulation of export in terms of using the innovative capacity of the enterprise depends on such factors as average time costs for customs clearance of innovative products intended for export, average cash costs for customs clearance of innovative products intended for export, coefficient of quality of customs services during exporting the results of innovation activity.

Ключові слова: митне регулювання, експорт, імпорт, інноваційна ємність, оцінювання, модель, факторні показники, результуючий показник.

Key words: customs regulation, export, import, innovation capacity, assessment, model, factor indicators, result indicator.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сучасному етапі одним із ключових завдань на усіх рівнях є активізація експорту інноваційної продукції, що забезпечуватиме розвиток національної еко-

номіки загалом та її суб'єктів господарювання зокрема. Це завдання є лейтмотивом чинної Експортної стратегії України [1]. Важливу роль у вирішенні цього завдання займає митна служба як ключовий орган держав-

ної влади, що регулює здійснення експортної діяльності в країні. Саме від сприятливості політики митних органів щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а зокрема експортних та імпорتنих операцій, залежить зацікавленість підприємницьких структур у використанні їхньої інноваційної ємності з метою подальшої комерціалізації результатів інноваційної діяльності на іноземних ринках. Для визначення ефективності застосовуваних митними органами інструментів у контексті стимулювання зовнішньоекономічних операцій підприємств, які володіють інноваційною ємністю, необхідно провести оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності. Мова йде про встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ключовими факторами, що визначають митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, та результативними індикаторами, що репрезентують сприятливість митного регулювання для реалізації експортно-імпорتنих операцій підприємствами, які володіють інноваційною ємністю.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

На сьогодні у науковому просторі для дослідження взаємозв'язків і взаємовпливів між економічними явищами та процесами науковці дедалі частіше вдаються до кореляційно-регресійного аналізу як стохастичного методу побудови факторної моделі. Зокрема, доцільність застосування кореляційно-регресійного аналізу для визначення та кількісного оцінювання впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на зовнішньоекономічні операції підприємств обґрунтовано у працях [2–4].

М.Я. Нагірна застосовує метод кореляційно-регресійного аналізу для відображення впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на експортно-імпорتنі операції. Науковець зазначає про ефективність використання цього інструменту з огляду на можливість прогнозування тенденцій зміни впливу досліджуваних чинників на результуючий показник. Варто зауважити, що для побудови кореляційно-регресійної моделі відображення впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на експортну діяльність за результуючий показник автором обрано рівень ефективності експорту. Тоді як до ключових індикаторів, які репрезентують вплив найістотніших чинників зовнішнього середовища на рівень ефективності експорту підприємства, зараховано рівень якості сировини постачальників, рівень девальвації гривні в країні та частку іноземного ринку. Серед основних індикаторів, що відповідно відображають вплив найістотніших чинників внутрішнього середовища на рівень ефективності експорту, визначено рівень якості готової продукції підприємства, що призначена на експорт, рівень використання його виробничих потужностей, а також частку витрат на експортний маркетинг [2].

Щодо оцінювання факторів впливу на імпорتنу діяльність, то М.Я. Нагірна також пропонує застосовувати кореляційно-регресійний аналіз. Для формування кореляційно-регресійної моделі у якості результуючого показника автор обрала рівень ефективності імпорту. Серед ключових індикаторів, що найбільш репрезентативно показують дію істотних зовнішніх чинників на результуючий показник, науковцем ідентифіковано рівень якості імпорту, рівень девальвації гривні в країні та частку митних платежів в ціні товару, який імпортується. До основних індикаторів, які в найбільш оптимальний спосіб відображають дію ключових внутрішніх чинників на результуючий показник, віднесено рівень досягнення визначених імпорتنих цілей, рівень компетентності працівників, зайнятих у імпортній діяльності, та рівень якості прийнятих управлінських рішень у імпортній сфері підприємства [2].

І.І. Коць використовує метод кореляційно-регресійного аналізу для визначення впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на толінгові операції підприємств, що пов'язані із ввезенням та терито-

рію України давальницької сировини іноземного партнера та вивезенням виробленої українським підприємством на її основі готової продукції за межі країни. Для побудови відповідної кореляційно-регресійної моделі як результуючий показник обрано обсяги експорту готової продукції. Своєю чергою, до ключових індикаторів, що найоптимальніше показують вплив внутрішніх чинників на обсяг експорту продукції, виготовленої вітчизняним переробним підприємством з давальницької сировини іноземного партнера, віднесено рівень використання виробничих потужностей, рівень якості виробництва та рівень компетентності робітників, які реалізують переробні роботи з давальницькою сировиною для виготовлення готової продукції. До основних індикаторів, що репрезентують дію зовнішніх чинників на обсяг експорту готової продукції переробного підприємства, зараховано рівень якості виконання договірних зобов'язань іноземним партнером, який постає давальницьку сировину, рівень якості логістичної інфраструктури у регіоні, де розташоване переробне підприємство, а також рівень якості митного забезпечення толінгових операцій у країні виконання переробних робіт. Як бачимо, одним із істотних факторів впливу на обсяги експорту продукції визначено ефективність митного регулювання відповідного виду зовнішньоекономічних операцій. Автор пропонує розраховувати показник якості митного забезпечення толінгових операцій експертним методом шляхом встановлення експертної оцінки якості митної інфраструктури, митного законодавства, що регулює здійснення толінгових операцій, компетентності працівників митних органів, які забезпечують митне обслуговування толінгових операцій, ефективності здійснення процедур митного оформлення та контролю [3].

До кореляційно-регресійного аналізу вдалась й А.О. Фатенок-Ткачук, яка систематизувала усі фактори впливу на обсяги експортної діяльності машинобудівних підприємств на декілька груп, а саме автором виокремлено технологічні фактори, виробничі фактори, зовнішньоекономічні фактори на рівні держави, зовнішньоекономічні фактори на рівні ринку, фактори часу та простору, а також освітні фактори. Слід зауважити, що в межах кожної групи автор виокремила пріоритетні чинники впливу на обсяг експортної діяльності та сформулила на їх основі кореляційно-регресійні залежності [4].

О. Будз та Р. Будинський обґрунтовують застосування методу поєднувального аналізу, який дає змогу інтегрувати та скомпонувати експертні оцінки із кількісними розрахунками у кореляційно-регресійній моделі. Зокрема, науковці досліджують вплив факторів на якість митного обслуговування підприємств. До найбільш пріоритетних чинників впливу увійшли якість митного законодавства, що регулює митне обслуговування підприємств, рівень програмно-технічного забезпечення, що використовується працівниками митних органів для митного обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, якість організування роботи митних органів та рівень корумпованості митних органів [5].

Як бачимо, кореляційно-регресійний аналіз набув доволі значного поширення у сфері дослідження впливу факторів середовища функціонування на експортно-імпорتنу та митну діяльність, що відповідно обґрунтовує доцільність його застосування і для оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств в умовах використання ними інноваційної ємності.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Беручи до уваги усе вищевикладене, цілями подальшого дослідження є розроблення та обґрунтування методу оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств в умовах використання ними інноваційної ємності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На підставі вивчення літературних джерел [2—10] та практики діяльності суб'єктів господарювання, які володіють інноваційною ємністю, розроблено цільово-рівневий метод оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств в умовах використання інноваційної ємності (рис. 1).

На першому етапі представлено на рисунку 1 методу необхідно ідентифікувати рівень інноваційної ємності, яким володіє підприємство. Різні суб'єкти господарювання можуть характеризуватись різним рівнем інноваційної ємності, що відображає відмінності у рівнях їхнього інноваційного розвитку та потенціалу, можливостях, спроможності, готовності, доцільності та потреби впровадження та комерціалізації інновацій. На основі аналізування практики функціонування підприємств, характеризуються інноваційною ємністю, вважаємо за доцільне виокремлювати три базові рівні інноваційної ємності підприємства — низький, середній та високий рівні.

Так, підприємства із низьким рівнем інноваційної ємності зазвичай не провадять інноваційної діяльності, однак можуть планувати впровадження інновацій у виробництво або інноваційна діяльність на цьому етапі їхнього розвитку представлена невеликими обсягами. Водночас результати інноваційної діяльності таких суб'єктів господарювання здебільшого характеризуються низькою конкурентоспроможністю та представлені незначними інноваційними доповненнями, удосконаленнями та змінами до продукції, яка виготовляється на підприємстві. Здебільшого це пов'язано із низьким рівнем наявного ресурсного забезпечення інноваційної діяльності, що знижує спроможність підприємства до впровадження та комерціалізації інновацій на різних типах ринків, в тому числі й на зарубіжних ринках. У більшості випадків за низького рівня інноваційної ємності суб'єкт господарювання не готовий повною мірою до здійснення інноваційної діяльності та експорту її результатів. На таких підприємствах може існувати потреба у здійсненні інноваційної діяльності та виходу із її результатами на іноземні ринки, що дасть змогу покращити показники діяльності суб'єкта господарювання у різних сферах функціонування.

За середнього рівня інноваційної ємності підприємства зазвичай провадять інноваційну діяльність, однак здебільшого комерціалізують її результати на внутрішньому ринку. Такі суб'єкти господарювання характеризуються посереднім рівнем інноваційного потенціалу та відповідно ресурсного забезпечення інноваційної діяльності, що відображає їхню спроможність комерціалізувати результати інноваційної діяльності в основному на внутрішніх ринках. Результати інноваційної діяльності таких підприємств є конкурентоспроможними та можуть бути репрезентовані як незначними, так й істотними інноваційними доповненнями та удосконаленнями до існуючої продукції, рідше цілковито новою інноваційною продукцією.

За наявності високого рівня інноваційної ємності підприємства зазвичай активно здійснюють інноваційну діяльність, характеризуються значними обсягами виробництва та комерціалізації інноваційної продукції як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках. Водночас не виключено є варіант, за якого підприємства із високим рівнем інноваційної ємності функціонують лише на внутрішньому ринку з огляду на несприятливий вплив зовнішніх чинників. Такі суб'єкти господарювання здебільшого характеризуються високим рівнем інноваційного потенціалу та відповідно ресурсного забезпечення інноваційної діяльності, що формує їхню абсолютну готовність та спроможність ведення інноваційної діяльності. Результати інноваційної діяльності таких суб'єктів господарювання зазвичай є висококонкурентоспроможними та відображені в основному істотними удосконаленнями існуючої продукції чи абсолютно новими виробами. Підприємства із високим рівнем інноваційної

ємності є найбільш перспективними з позиції виходу на зовнішні ринки із результатами їхньої інноваційної діяльності та подальшого нарощення обсягів експортних операцій.

На підставі запропонованих критеріїв слід здійснити збір інформації про інноваційний потенціал та інноваційну активність підприємства, а далі шляхом співставлення фактичних та критеріальних даних ідентифікувати рівень інноваційної ємності досліджуваного суб'єкта господарювання. Крім того, на цьому етапі доцільно зібрати інформацію про фактичний стан зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві у розрізі експорту інноваційної продукції та імпорту необхідного для виробництва інноваційної продукції обладнання, сировини та матеріалів. Зокрема, необхідно проаналізувати існуючі проблеми у цій сфері, а також перспективи та можливості, які забезпечуватимуть активізацію використання інноваційної ємності та нарощення обсягів комерціалізації інноваційної продукції на зарубіжних ринках.

На підставі зібраної та проаналізованої інформації визначаються конкретні цілі оцінювання сприятливості митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств з урахуванням рівня інноваційної ємності. Мова йде про те, що діагностична ціль обирається залежно від встановленого фактичного рівня інноваційної ємності підприємства. На рисунку 1 ідентифіковано конкретні цілі оцінювання залежно від рівня інноваційної ємності підприємства. Ідея прив'язування діагностичної цілі до рівня інноваційної ємності господарюючого суб'єкта ґрунтується на оцінюванні ефективності тих митних інструментів, які є найбільш адекватними при відповідному рівні інноваційної ємності підприємства у контексті сприяння нарощенню та використанню інноваційної ємності з метою подальшої активізації експорту результатів інноваційної діяльності.

Слід зауважити, що за низького рівня інноваційної ємності підприємства здебільшого не провадять інноваційну діяльність або не спроможні повною мірою на цьому етапі її реалізовувати. За таких обставин доцільно розглянути альтернативи до нарощення інноваційної ємності за рахунок імпорту різних видів ресурсів, які забезпечуватимуть виготовлення інноваційної продукції. Це відповідно зумовлює необхідність оцінювання ефективності інструментів митного регулювання імпорту з позиції спонукання до нарощення та використання інноваційної ємності на підприємствах з метою подальшого експорту результатів їхньої інноваційної діяльності.

За середнього рівня інноваційної ємності суб'єкти господарювання зазвичай комерціалізують результати їхньої інноваційної діяльності на внутрішніх ринках, а тому виникає необхідність у діагностуванні стимулюючої дії інструментів митного регулювання експорту, які формуватимуть реальні та дієві стимули для комерціалізації підприємствами із середнім рівнем інноваційної діяльності результатів їхньої інноваційної діяльності на зарубіжних ринках.

Підприємства, які мають високий рівень інноваційної ємності, є найбільш перспективними з позиції нарощення експорту результатів їхньої інноваційної діяльності, оскільки здебільшого вже функціонують на іноземних ринках. А тому виникає необхідність у оцінюванні ефективності інструментів митного регулювання експорту з позиції активізації суб'єктів господарювання із високим рівнем інноваційної ємності до комерціалізації результатів їхньої інноваційної діяльності на закордонних ринках.

На наступному етапі залежно від обраної цілі оцінювання ідентифікуються найбільш пріоритетні факторні показники, які оптимально та у кількісному вираженні репрезентуватимуть дію інструментів митного регулювання на результатуючий показник. Слід зауважити, що на сьогодні є чимало методик, розроблених провідними міжнародними організаціями, для оцінювання впливу митного регулювання на міжнародну торгівлю. На сьогодні однією із найбільш відомих та загальновиз-

Рис. 1. Послідовність реалізації цільово-рівневого методу оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств в умовах використання інноваційної ємності

Джерело: розроблено автором на підставі [2—3; 5; 9—10].

наних методик є рейтингова методика Світового Банку "Doing Business", яка оцінює рівень легкості ведення бізнесу в країні за низкою параметрів на підставі розрахунку визначених показників. Зокрема параметр "Міжнародна торгівля" діагностується за наступними індикаторами: час на проходження митного та прикордонного контролю при експортних операціях, час на проходження митного та прикордонного контролю при імпортових операціях, вартість проходження митного та прикордонного контролю при експортних операціях, вартість проходження митного та прикордонного контролю при імпортових операціях, час на документальне оформлення експортних операцій, час на документальне оформлення імпортових операцій, вартість документального оформлення експортних операцій, вартість документального оформлення імпортових операцій. Як бачимо, ключовими показниками, які дають змогу оцінити легкість ведення експортних та імпортових операцій, є часові та вартісні індикатори на проходження митного і прикордонного контролю, а також на документальне оформлення зовнішньоекономічних операцій [6].

За методикою розрахунку Індексу сприяння торгівлі, запропонованою Світовим Економічним Форумом та Глобальним Альянсом, одним із діагностичних параметрів є ефективність та прозорість роботи митної та прикордонних служб. Для оцінювання цього параметру рекомендовано обчислювати такі індикатори: рівень

митного обслуговування, рівень ефективності митного оформлення, час на документальне оформлення імпорту, час на документальне оформлення експорту, вартість документального оформлення імпорту, вартість документального оформлення експорту, час на проходження митних процедур при імпорті, час на проходження митних процедур при експорті, вартість проходження митних процедур при імпорті, вартість проходження митних процедур при експорті, рівень корупції при імпорті, рівень корупції при експорті, рівень прогнозованості часових затрат на проходження митних процедур при імпорті, рівень прозорості роботи митних органів [7]. Як і за методикою оцінювання легкості ведення міжнародної торгівлі Світового Банку "Doing Business", левова частка показників для визначення Індексу сприяння торгівлі в країні відображає часові та вартісні параметри проходження митних процедур та документального оформлення імпортових й експортних операцій.

Окрім міжнародних методик для оцінювання ефективності митного регулювання експортно-імпоротної діяльності, доцільно також розглянути найбільш пріоритетні фактори митного середовища, які впливають на ведення експортної та імпоротної діяльності вітчизняними підприємствами. Спеціалізоване опитування українських експортерів та імпортерів щодо існуючих проблем, які перешкоджають здійсненню зовнішньоторговельних операцій, було проведено фахівцями Інститу-

ту економічних досліджень та політичних консультацій в межах проекту "Діалог зі сприяння торгівлі". До цільової вибірки увійшли вітчизняні підприємства різних розмірів та з різних секторів національної економіки і областей країни, які здійснюють експортну та/або імпорتنу діяльність. Відповідно до результатів досліджень Інституту економічних досліджень і політичних консультацій 80 % опитаних українських експортерів та імпортерів вважає, що робота вітчизняної митниці потребує змін. Водночас ключовими перешкодами для експорту у митній сфері є значний рівень бюрократії на митниці, обтяжливе документальне оформлення експорту, відсутність спрощених уніфікованих правил для визначення походження продукції, високі часові затрати на митне оформлення експорту, корупція на митниці, вибірковість у прийнятих рішеннях щодо митного оформлення продукції тощо. Своєю чергою, вітчизняні імпортери вказали на такі проблеми у роботі української митниці, як: незрозумілість та суперечливість митного законодавства, непрозорість митних процедур щодо визначення митної вартості імпортованих товарів, високі затрати часу на митне оформлення імпорту, непрозорість митних процедур при оформленні імпорту, значний рівень бюрократії та корупції на митниці, вибірковість у прийнятих рішеннях щодо митного оформлення продукції, складність отримання окремих документів для митного оформлення імпортованої продукції тощо. Загалом проблеми вітчизняної митниці пов'язані із низьким рівнем якості митного законодавства, недостатньою прозорістю та відкритістю її роботи, високим рівнем корупції, необ'єктивним завищенням митної вартості товарів, застарілими технічного забезпечення, недостатнім рівнем кваліфікації митних працівників, частими організаційними змінами, низьким рівнем якості реалізації фінансової функції тощо [8].

На підставі ретельного вивчення та аналізування методик оцінювання митного регулювання міжнародної торгівлі провідних міжнародних організацій, результатів спеціалізованого опитування українських експортерів та імпортерів, а також практики функціонування вітчизняних підприємств, які володіють різним рівнем інноваційної ємності, було ідентифіковано ключові факторні та результуючі показники для оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності залежно від рівня інноваційної ємності суб'єкта господарювання.

Для підприємств, які характеризуються низьким рівнем інноваційної ємності, результуючим показником обрано коефіцієнт сприятливості митного регулювання імпорту в умовах використання інноваційної ємності. Цей індикатор комплексно репрезентує експертну оцінку рівня легкості проходження митних процедур підприємствами, які імпортують обладнання, сировину та матеріали, необхідні для виготовлення інноваційної продукції. Зокрема показник призначений для визначення рівня задоволеності експертів у використовуваних митними органами інструментів для спрощення проходження підприємствами митних процедур при імпорті. В такий спосіб показник спрямований на встановлення рівня спонукаючої дії інструментів митного регулювання імпорту до нарощення та використання інноваційної ємності на підприємствах з метою подальшої комерціалізації результатів їхньої інноваційної діяльності на зарубіжних ринках. Показник запропоновано визначати експертним шляхом за 100%-ною шкалою.

Як зазначають автори книги [9] кількість взятих до розгляду факторів впливу на досліджуваний об'єкт не повинна перевищувати шести, адже у протилежному випадку з'являється небезпека втрати контролю за результатами дослідження. Водночас слід забезпечити зведення до мінімуму або відсутність взаємної кореляції між досліджуваними чинниками.

З огляду на усе вищевикладене до ключових факторних показників, які чинять найбільш істотний вплив на результуючий показник, віднесено:

1. Середні часові затрати на митне оформлення імпортованих ресурсів, які використовуються для виготовлення інноваційної продукції

2. Середні грошові витрати на митне оформлення імпортованих ресурсів, які використовуються для виготовлення інноваційної продукції.

3. Коефіцієнт якості митного обслуговування у разі імпорту ресурсів, які використовуються для виготовлення інноваційної продукції. Показник комплексно відображає експертну оцінку рівня прозорості взаємодії митних органів із підприємством через елімінацію будь-яких корупційних маніпуляцій зі сторони митних працівників, відкритості митних органів на співпрацю з бізнесом через надання вичерпних кваліфікованих консультацій та систематичне інформування про зміни митного законодавства, існуючі митні спрощення та преференції для підприємств, які мають інноваційну ємність тощо. Показник запропоновано визначати експертним шляхом за 100%-ною шкалою.

Своєю чергою, для підприємств, що відображають середній та високий рівень інноваційної ємності, результуючим показником обрано коефіцієнт сприятливості митного регулювання експорту в умовах використання інноваційної ємності. Цей індикатор комплексно відображає експертну оцінку рівня легкості проходження митних процедур підприємствами, які експортують результати їхньої інноваційної діяльності. Зокрема показник призначений для визначення рівня задоволеності експертів у використовуваних митними органами інструментів для спрощення проходження підприємствами митних процедур у разі експорту. Таким чином, для підприємств, які володіють середнім рівнем інноваційної ємності, індикатор покликаний відображати рівень стимулюючої дії інструментів митного регулювання експорту до комерціалізації результатів їхньої інноваційної діяльності на зарубіжних ринках. Своєю чергою, для підприємств, які характеризуються високим рівнем інноваційної ємності, індикатор спрямований на визначення рівня активізуючої дії інструментів митного регулювання експорту до комерціалізації результатів їхньої інноваційної діяльності на зарубіжних ринках. Показник запропоновано визначати експертним шляхом за 100%-ною шкалою.

З огляду на усе вищевикладене до ключових факторних показників, які чинять найбільш істотний вплив на результуючий показник, віднесено:

1. Середні часові затрати на митне оформлення інноваційної продукції, призначеної на експорт.

2. Середні грошові витрати на митне оформлення інноваційної продукції, призначеної на експорт.

3. Коефіцієнт якості митного обслуговування при експорті інноваційної продукції. Показник комплексно відображає експертну оцінку рівня прозорості взаємодії митних органів із підприємством через елімінацію будь-яких корупційних маніпуляцій зі сторони митних працівників, відкритості митних органів на співпрацю з бізнесом через надання вичерпних кваліфікованих консультацій та систематичне інформування про існуючі митні спрощення та преференції для підприємств, які володіють інноваційною ємністю, зміни митного законодавства, сприяння у проходженні інших видів державного контролю експорту та налагодженні взаємодії із спеціалізованими митними організаціями тощо. Показник запропоновано визначати експертним шляхом за 100%-ною шкалою.

Як було обгрунтовано вище, побудову моделі впливу факторних показників на результуючий показник діяльності підприємства доцільно здійснювати з використанням кореляційно-регресійного аналізу. Традиційно багатofакторна кореляційно-регресійна модель набуває наступного вигляду [10]:

$$y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_nx_n + b \quad (1),$$

де y — залежний результуючий показник;

$x_1, x_2, \dots, x_n$ — незалежні факторні ознаки;

$a_0, a_1, a_2, \dots, a_n$ — параметри моделі;

b — вільний член моделі.

Таким чином, побудуємо кореляційно-регресійну модель для відображення впливу визначених факторних ознак на рівень сприятливості митного регулювання імпорту в умовах використання інноваційної ємності.

$$y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3 + b \quad (2),$$

де y — коефіцієнт сприятливості митного регулювання імпорту в умовах використання інноваційної ємності, частк. од.;

x_1 — середні часові затрати на митне оформлення імпортованих ресурсів, які використовуються для виготовлення інноваційної продукції, хв;

x_2 — середні грошові витрати на митне оформлення імпортованих ресурсів, які використовуються для виготовлення інноваційної продукції, гр. од.;

x_3 — коефіцієнт якості митного обслуговування при імпорті ресурсів, які використовуються для виготовлення інноваційної продукції, частк. од.

a_0, a_1, a_2, a_3 — параметри моделі відповідно;

b — вільний член моделі.

Своєю чергою, кореляційно-регресійна модель відображення впливу визначених факторних ознак на рівень сприятливості митного регулювання експорту в умовах використання інноваційної ємності набуде вигляду:

$$z = c_0 + c_1v_1 + c_2v_2 + c_3v_3 + d \quad (3),$$

де z — коефіцієнт сприятливості митного регулювання експорту в умовах використання інноваційної ємності, частк. од.;

v_1 — середні часові затрати на митне оформлення інноваційної продукції, призначеної на експорт, хв;

v_2 — середні грошові витрати на митне оформлення інноваційної продукції, призначеної на експорт, гр. од.;

v_3 — коефіцієнт якості митного обслуговування при експорті інноваційної продукції, частк. од.;

c_0, c_1, c_2, c_3 — параметри моделі відповідно;

d — вільний член моделі.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Запропонований метод оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності є цінним прикладним інструментом для аналізування підприємствами, які володіють інноваційною ємністю, сприятливості митного регулювання експортних та імпорتنих операцій та подальшого прийняття на цій основі рішень щодо використання та нарощення інноваційної ємності з метою подальшого експорту результатів їхньої інноваційної діяльності. Окрім того, використання запропонованої методики дасть змогу представникам митних органів оцінити ефективність використовуюваного інструментарію у контексті стимулювання та активізації експорту інновацій та на цій основі прийняти рішення щодо його удосконалення.

Перспективами подальших досліджень є апробація запропонованого методу оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності у діяльності конкретних підприємств, які характеризуються різними рівнями інноваційної ємності.

Література:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Експортної стратегії України на 2017-2021 рр." № 1017-р від 27 грудня 2017 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80>
2. Нагірна М.Я. Етіологічна діагностика експортно-імпоротної діяльності підприємств: дис. ... кандидата економ. наук: 08.00.04 / Нагірна М.Я. — Національний університет "Львівська політехніка", 2016. — 242 с.
3. Коць І.І. Управління толінговими операціями на підприємствах: дис. ... кандидата економ. наук: 08.00.04 / Коць І.І. — Національний університет "Львівська політехніка", 2017. — 269 с.
4. Фатенок-Ткачук А.О. Аналізування факторів впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств / А.О. Фатенок-Ткачук // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. — 17. — 2010. — С. 93—100.

5. Budz O. Factors of impact on the customs service of enterprises' business projects / O. Budz, R. Budynskyi // European Journal of Economics and Management. — 6 (1). — 2020. — Рр. 83—93.

6. Офіційний сайт Міжнародного рейтингу Світового Банку "Doing Business" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/>

7. Офіційний сайт Індексу сприяння торгівлі Світового економічного форуму та Глобального Альянсу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-enabling-trade-report-2016/>

8. Аналітичний звіт за результатами четвертої хвилі опитування українських імпортерів та експортерів Інституту економічних досліджень та політичних консультацій "Спрощення процедур торгівлі в Україні: оцінки та очікування бізнесу 2018/2019" в межах проекту "Діалог зі сприяння торгівлі" Електронний ресурс. — Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/Public_events/2019/TFD_IV/2018-2019_TFD_report.pdf

9. Фещур Р.В. Статистика: теоретичні засади і прикладні аспекти: навчальний посібник / Р.В. Фещур, А.Ф. Барвінський, В.П. Кічор. — 2-ге вид., онов. і доп. — Львів: Інтелект-Захід, 2003. — 375 с.

10. Економіко-математичне моделювання: навчальний посібник / Р.В. Фещур та ін. — Львів: Бухгалтерський центр "Ажур", 2010. — 256 с.

References:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Export Strategy of Ukraine for 2017-2021"", available at: <http://zakon.rada.gov.ua> (Accessed 15 February 2020).
2. Nahirna, M.Ya. (2016), "Etiological diagnostics of export-import activity of enterprises", Abstract of Ph.D. dissertation, Economics and management of enterprises (by type of economic activity), Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine.
3. Kots, I.I. (2017), "Management of tolling operations at enterprises", Abstract of Ph.D. dissertation, Economics and management of enterprises (by type of economic activity), Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine.
4. Fatenok-Tkachuk, A.O. (2010), "Analysis of factors influencing the development of foreign economic activity of machine-building enterprises", Naukovi pratsi KNTU. Ekonomichni nauky, vol. 17, pp. 93—100.
5. Budz, O. and Budynskyi, R. (2020), "Factors of impact on the customs service of enterprises' business projects", European Journal of Economics and Management, vol. 6 (1), pp. 83—93.
6. The official site of International Rating of the World Bank "Doing Business", available at: <http://www.doingbusiness.org/> (Accessed 11 March 2020).
7. The official site of the Enabling Trade Index of the World Economic Forum and the Global Alliance, available at: <http://www.doingbusiness.org/> (Accessed 11 March 2020).
8. The official site of the Institute for Economic Research and Policy Consulting (2019), "Analytical report on the results of the fourth round of a survey of Ukrainian importers and exporters "Trade Facilitation in Ukraine: Business Estimates and Expectations 2018/2019"", available at: http://www.ier.com.ua/files/Public_events/2019/TFD_IV/2018-2019_TFD_report.pdf (Accessed 14 February 2020).
9. Feshchur, R.V. Barvynskyi, A.F. and Kichor, V.P. (2003), Ekonomiko-matematychne modeliuвання [Statistics: theoretical background and applied aspects], Intelkt-Zakhid, Lviv, Ukraine.
10. Feshchur, R.V. and others (2010), Statystyka: teoretychni zasady i prykladni aspekty [Economic and mathematical modeling], Bukhhalters'kyj tsentr "Azhur", Lviv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 03.05.2020 р.